

Юрків Р.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДКУПУ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття присвячена висвітленню особливостей планування розслідування підкупу медичних працівників.

Визначено, що планування розслідування підкупу медичних працівників є мисленнєвою діяльністю слідчого, що полягає у визначенні завдань досудового слідства цієї категорії злочинів, шляхів, способів і послідовності їх вирішення відповідно до вимог кримінального процесуального закону, матеріальним виразом якої є складання плану розслідування.

Констатовано, що планування розслідування підкупу медичних працівників залежить від низки чинників: а) криміналістичних знань слідчим механізму з'ясування обставин вчинення такого роду кримінальних правопорушень; б) уміння слідчого правильно вибирати напрям розслідування, ґрунтуючись на доказах, наявних у його розпорядженні; в) оптимального вибору слідчим процесуальних дій, з урахуванням слідчої ситуації, що склалася на відповідному етапі розслідування; г) поінформованості слідчого про елементи події кримінального правопорушення, її учасників, можливі способи протидії досудовому розслідуванню з їх боку; д) наявності, стану та можливостей науково-технічних засобів для ефективного використання у процесі розслідування.

Зазначено, що планування розслідування підкупу медичних працівників ускладнюється: 1) нерозробленістю методики розслідування цих кримінальних правопорушень; 2) допустимими помилками у збиранні та перевірці доказів на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників; 3) хибністю, нечіткістю, спрощенням у визначенні завдань розслідування, його напрямку, виборі та послідовності заходів, що мають бути реалізовані, їх виконавців та строків здійснення; 4) невмінням налагодити ефективну взаємодію з оперативними підрозділами, комунікативний контакт з іншими учасниками кримінального провадження; 5) ігноруванням вимоги щодо складання плану розслідування підкупу медичних працівників або його складання без дотримання принципів планування; б) відсутністю досвіду з планування розслідування кримінальних правопорушень.

Обґрунтовано, що до елементів планування розслідування підкупу медичних працівників належать: а) визначення та аналіз слідчої ситуації; б) вибір напрямку розслідування та вирішення тактичних завдань; в) окреслення процесуальних дій, виконавців та строків їх здійснення, науково-технічних засобів, що використовуватимуться в процесі проведення таких дій; г) вжиття заходів щодо усунення протидії досудовому розслідуванню; ґ) складання плану розслідування; д) контроль за виконанням та своєчасне коригування такого плану. Виконання зазначених етапів здійснюється не шляхом одномоментного акту, а завдяки тривалому процесу.

Ключові слова: підкуп, неправомірна вигода, медичні працівники, планування розслідування, план розслідування.

Постановка проблеми. Нині аксіоматичними вважаються твердження про те, що правильне та докладне планування проведення досудового розслідування є важливою частиною організації роботи дізнавача, детектива Національного антикорупційного бюро України, слідчого. Помилки, прогалини та інші недоліки в діяльності зазначених суб'єктів кримінального провадження зумовлені безплановістю розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика планування досудового розсліду-

вання ґрунтовно висвітлена у роботах Р.С. Белкіна, Ю.В. Гавриліна, В.Д. Зеленського, В.А. Журавля, І.І. Когутича, В.О. Коновалової, Я.Ю. Курьянкової, О.М. Ларіна, І.П. Можаяєвої, О.В. Плеханова, В.Ю. Шепітька та інших дослідників.

Водночас у наукових працях цих учених не розкрито особливостей планування розслідування підкупу медичних працівників. У зв'язку з цим підлягають з'ясуванню чинники, які впливають на планування розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 354,

368³ та 368⁴ КК України, обставини, що ускладнюють таку діяльність. Потребують вивчення й елементи планування розслідування підкупу медичних працівників. Зазначене зумовлює актуальність теми цієї статті, її теоретичне та практичне значення.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення особливостей планування розслідування підкупу медичних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Свого часу О.М. Ларін справедливо стверджував, що якість і строки розслідування прямо залежать від організації та планування слідчим своєї роботи [1, с. 57]. Також варто погодитися з думкою, що основною причиною неналежного планування розслідування кримінальних правопорушень є низьке володіння технікою планування, психологічна неприйнятність цього виду діяльності, уявна економія робочого часу, помилкове сприйняття режиму цейтноту і терміновості виконання конкретних слідчих дій [2, с. 304].

Основні аспекти вчення про організацію та планування розслідування кримінальних правопорушень детально досліджені в криміналістичній літературі.

В.О. Коновалова розглядає планування розслідування злочинів як розумову діяльність слідчого, що полягає в побудові системи процесуально і науково обґрунтованих слідчих завдань, якими визначаються порядок, строки й послідовність виконання процесуальних та інших дій і заходів із метою забезпечення високої оптимальності й організації розкриття, розслідування злочинів і запобігання їм [3, с. 63].

У подібний спосіб визначає планування розслідування і В.А. Журавель – сукупність складних розумових операцій, що спрямовані на формулювання завдань розслідування та визначення найбільш раціональних й ефективних шляхів їх розв'язання, котрі забезпечують всебічне і повне доказування у кримінальній справі [4, с. 266].

Схожою є позиція й І.І. Когутича, який вважає, що планування – це розумова практична діяльність, спрямована на визначення способів розкриття злочинів, окреслення обставин, що підлягають з'ясуванню, а також установа найдоцільніших строків проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів [5, с. 321].

Мисленнєвий процес, що лежить в основі планування, включає в себе логічні операції, відчуття, сприйняття, різні психологічні акти, завдяки яким здійснюється творчий пошук варіантів найкращої

побудови діяльності у сфері кримінального судочинства, шляхів і способів відшукування доказів та встановлення істини у справі загалом. Зміст планування розслідування становить матеріальне відображення тактичного задуму щодо вирішення ситуації, яка склалася під час розслідування [6, с. 143].

Планування полягає в розумовому процесі вибору засобів розслідування, розподілу їх у просторі та часі. Це інтелектуальна діяльність слідчого, спрямована на побудову розумової моделі всього розслідування. Матеріальним виразом цієї моделі стає письмовий план розслідування кримінальної справи. Цільове призначення планування як інтелектуального процесу полягає в упорядкуванні розслідування – виявленні його структурних елементів і складанні їх системи (поєднання, зв'язку, місця, часу тощо). Тому планування – ніщо інше, як елемент організації розслідування, ланка, що зв'язує інші її елементи [7, с. 735].

Доречно звернути увагу на те, що у вищеведеному розумінні планування розслідування зроблений акцент і на зовнішнє вираження цього процесу – складання плану розслідування.

Загалом нині практично усі дослідники розглядають планування розслідування крізь призму мисленої діяльності особи, яка проводить досудове розслідування. Проте найчастіше в дефініціях цього поняття увага зосереджена на таких ознаках: 1) є елементом (засобом, методом) організації роботи особи, уповноваженої на проведення досудового розслідування; 2) становить складну мислену діяльність; 3) сприяє проведенню досудового розслідування; 4) спрямоване на найоптимальніше досягнення мети досудового розслідування; 5) його метою є забезпечення ефективності досудового розслідування; 6) є різновидом програмування; 7) має власну структуру; 8) знаходить зовнішній вираз у письмовій чи графічній формах (плані).

Планування, як процес, здійснюється з початку кримінального провадження, тобто з моменту отримання відомостей про подію, що може містити ознаки кримінального правопорушення, і початку здійснення дій із перевірки цих відомостей. Але планування проводиться після визначення мети або майже паралельно з цим. Суть планування полягає у вивченні, аналізі доказів, іншої інформації з метою визначення шляхів, засобів і методів розслідування, поєднання (послідовності) проведення слідчих та інших процесуальних дій. Основою цього процесу є професійні знання слідчого, насамперед, знання методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, знання слідчої практики. На базі професійних знань,

їх аналізу та застосування в конкретному випадку окремого розслідування і здійснюється вибір необхідних дій, встановлюється послідовність їх провадження. Планування детеміноване цілевизначенням, пов'язане з ним, зокрема й за часом здійснення. За допомогою планування визначаються основні елементи структури розслідування: слідчі й інші процесуальні дії, суб'єкти і учасники їх проведення, час і місце здійснення таких дій. Планування з'єднує в єдине ціле всі елементи структури розслідування, а також інфраструктурні складові частини розслідування, зокрема ті, що забезпечують технічні заходи [7, с. 735].

Планування сприяє комплексному підходу до розслідування кримінальних правопорушень. Правильне планування дає можливість безпомилково визначити конкретні завдання розслідування і оптимальний варіант діяльності слідчого, успішно здійснювати розкриття і розслідування кримінальних правопорушень. Планування створює умови для найдоречнішої та цілеспрямованої організації ходу і процесу досудового розслідування. Грамотне планування розслідування у складних кримінальних провадженнях на основі повного відпрацювання слідчих версій є однією з найважливіших умов для встановлення об'єктивної істини [8, с. 70].

Планування необхідно розглядати як обов'язковий захід, спрямований на оптимізацію зусиль, що докладає суб'єкт розслідування і дає змогу оперативно передбачити необхідний обсяг роботи і строки його виконання з усіх доручених завдань, кримінальних справ та матеріалів перевірок. Доцільно здійснювати планування як усієї роботи загалом, так і окремо в кожному кримінальному провадженні та матеріалі процесуальної перевірки, заносючи заходи щодо конкретних завдань до загального плану роботи. Окреслюючи основні напрями розслідування, слідчому доцільно занотовувати необхідні дії, керуючись встановленими строками, а також міркуваннями повноти, доречності, можливості їх виконання у визначений строк, після чого погодити заплановані заходи з керівником органу досудового розслідування, оформивши план відповідно до вимог діловодства. Після цього варто занести заплановані заходи до загального календарного плану. Складаючи календарний план, рекомендується передбачати виконання організаційних (встановлення домовленостей, нагадувань, здійснення викликів) і процесуальних (продовження строків досудового розслідування, дії заходів забезпечення кримінального провадження,

прийняття підсумкового рішення) заходів, які не включаються до плану роботи в конкретному провадженні [2, с. 308].

Не зайвим буде зазначити, що вимога планування передбачена нормативно. Так, у пп. 1, 2 розділу II Інструкції з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції, затвердженої наказом МВС України від 6 липня 2017 р. № 570, встановлено, що діяльність слідчих підрозділів здійснюється на основі планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності в процесі їх обговорення, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи. Заходи щодо організації слідчої роботи формуються в планах роботи як слідчого підрозділу, так і відповідного органу (підрозділу) поліції. Вони мають відповідати оперативній обстановці, що складається, прогнозу її розвитку, вимогам законодавства стосовно завдань і функцій слідчих підрозділів, бути цілеспрямованими, чітко сформульованими, максимально конкретизованими і реальними для виконання, а також забезпеченими фінансовими, матеріально-технічними і кадровими ресурсами. У процесі формування планів заходів обов'язково визначаються строки їх виконання і відповідальні виконавці [9].

Ефективність планування забезпечується дотриманням його принципів. Ними є вироблені криміналістикою та практично апробовані керівні ідеї щодо здійснення такої мисленнєвої діяльності, як планування.

Питання щодо кількості та змісту принципів планування розслідування кримінальних правопорушень залишається дискусійним. Утім не викликає заперечення зарахування до принципів планування законності, обґрунтованості, повноти, гіпотетичності, відповідності форми і змісту, реальності, оптимальності та економічності, індивідуальності, конкретності, системності, своєчасності, динамічності, всебічності та об'єктивності. Такі принципи є взаємопов'язаними та відображають різні аспекти планування.

З методичною метою процес планування можна розділити на низку етапів.

В.Д. Зеленський до таких етапів зараховує: а) аналіз слідчої ситуації і цілей розслідування; б) вибір засобів для досягнення цілей розслідування; в) визначення оптимального поєднання слідчих та інших дій, послідовності, місця і часу їх проведення; г) визначення сил розслідування, конкретизація виконавців; г) коригування плану [7, с. 736].

Варто зазначити, що не всі криміналісти ведуть мову про етапи планування розслідування. Переважно вони оперують терміном елементи планування розслідування.

У подібний спосіб розглядав структуру планування розслідування О.М. Ларін. Учений включав до неї такі елементи: 1) визначення основних напрямів збирання доказів із метою швидкого і повного розкриття злочину, викриття винного, виявлення обставин, що впливають на ступінь і характер відповідальності підозрюваного; 2) вибір відповідних засобів і джерел збирання доказів; 3) окреслення кола слідчих дій; 4) визначення змісту і тактики проведення кожної з вибраних слідчих дій; 5) вибір організаційних і технічних заходів, що сприяють успіху в проведенні означених слідчих дій та розслідування загалом; 6) визначення строків і послідовності слідчих дій. При цьому вчений підкреслював, що планування ґрунтується на всебічному врахуванні фактичних даних, які під час розслідування невинно доповнюються, уточнюються, переосмислюються. Тому процес планування з моменту початку провадження до його завершення безперервний [1, с. 58].

На думку інших дослідників, невід'ємними елементами планування розслідування є: 1) збір вихідної інформації шляхом проведення невідкладних слідчих дій, оперативно-розшукових та інших непроцесуальних заходів; 2) систематизація та оцінка вихідної інформації, визначення невстановлених обставин; 3) висунення версій щодо невстановлених обставин на підставі аналізу вихідної інформації та криміналістичних знань; 4) визначення обставин, що підлягають доказуванню, з метою перевірки висунутих версій як наслідків, що закономірно впливають із них; 5) вибір способів і конкретних правових засобів встановлення цих обставин, зокрема перелік необхідних слідчих дій та організаційних заходів, а також їх виконавців; 6) складання письмового плану (на паперовому або електронному носії), його погодження та затвердження; 7) доведення змісту плану, а також іншої необхідної інформації до виконавців; 8) контроль виконання строків і змісту виконання плану; 9) цілеспрямоване коригування плану під час його виконання [6, с. 144].

Дискусійним видається включення побудови слідчих версій до структури планування розслідування. Побудова слідчих версій становить самостійний процес, який пов'язаний не з плануванням, а з визначенням завдань розслідування.

Зміст планування розслідування диференціюється залежно від етапу розслідування, рівня (планування слідчої дії, епізоду, кримінального провадження загалом, кількох справ, що знаходяться у провадженні слідчого), строків (календарні плани на відповідний період часу), технологій, що використовують [6, с. 144].

На підставі вищевикладеного планування розслідування підкупу медичних працівників є мисленнєвою діяльністю слідчого, що полягає у визначенні завдань досудового слідства цієї категорії злочинів, шляхів, способів і послідовності їх вирішення відповідно до вимог кримінального процесуального закону, матеріальним виразом якої є складання плану розслідування.

Планування розслідування такої категорії кримінальних правопорушень є одним із найважливіших елементів оптимізації кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

Планування розслідування підкупу медичних працівників залежить від низки чинників: а) криміналістичних знань слідчим механізму з'ясування обставин вчинення такого роду кримінальних правопорушень; б) уміння слідчого правильно вибирати напрям розслідування, ґрунтуючись на доказах, наявних у його розпорядженні; в) оптимального вибору слідчим процесуальних дій, з урахуванням слідчої ситуації, що склалася на відповідному етапі розслідування; г) поінформованості слідчого про елементи події кримінального правопорушення, її учасників, можливі способи протидії досудовому розслідуванню з їх боку; г) наявності, стану та можливостей науково-технічних засобів для ефективного використання у процесі розслідування.

Плануючи розслідування підкупу медичних працівників, слідчому доречно звернути увагу на наявність суперечностей у відомостях, якими він володіє, окреслити завдання, що підлягають першочерговому вирішенню, визначити засоби, сили і строк виконання поставлених завдань, підібрати виконавців.

Планування розслідування підкупу медичних працівників ускладнюється: 1) нерозробленістю методики розслідування цих кримінальних правопорушень; 2) допущеними помилками у збиранні та перевірці доказів на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників; 3) хибністю, нечіткістю, спрощенням у визначенні завдань розслідування, його напрямом, виборі та послідовності заходів, що мають бути реалізовані, їх виконавців та строків здійснення; 4) невмінням налагодити ефективну взаємодію з оперативними підрозді-

лами, комунікативний контакт з іншими учасниками кримінального провадження; 5) ігноруванням вимоги щодо складання плану розслідування підкупу медичних працівників або його складання без дотримання принципів планування; 6) відсутністю досвіду з планування розслідування кримінальних правопорушень.

До елементів планування розслідування підкупу медичних працівників належать: а) визначення та аналіз слідчої ситуації; б) вибір напрямку розслідування та вирішення тактичних завдань; в) окреслення процесуальних дій, виконавців та строків їх здійснення, науково-технічних засобів, що використовуватимуться в процесі проведення таких дій; г) вжиття заходів щодо усунення протидії досудовому розслідуванню; г) складання плану розслідування; д) контроль за виконанням та своєчасне коригування такого плану. Виконання зазначених етапів здійснюється не шляхом одномоментного акту, а завдяки тривалому процесу.

Планування розслідування підкупу медичних працівників розпочинається з аналізу відомостей про факти вчинення кримінально-протиправних дій. Такі відомості мають бути занесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань. На початковому етапі розслідування планують заходи, проведення яких дає змогу встановити наявність події кримінального правопорушення та його вчинення конкретною особою. Водночас у слідчого ще немає достатньо доказів про обставини підкупу медичного працівника, з огляду на що сконструйовані ним версії ґрунтуються на типових припущеннях про характер розслідуваного діяння.

Планування розслідування у кримінальних правопорушеннях зазначеної категорії проявляється й у з'ясуванні обставин, що підлягають доказуванню та мають значення для кримінального провадження.

Відповідно до п. 4 розділу II Інструкції з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України слідчий планує свою роботу так, щоб забезпечити своєчасність виконання необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у всіх кримінальних провадженнях, в яких він проводить досудове розслідування. З цією метою він складає загальний календарний план-графік роботи в усіх кримінальних провадженнях, а також плани розслідування в кожному кримінальному провадженні [9].

Планування розслідування підкупу медичних працівників дисциплінує слідчого, сприяє проведенню цілеспрямованого і досудового слідства, упорядковує цей процес.

Форма плану і ступінь його деталізації залежать від складності кримінального провадження та можуть бути різними.

План розслідування підкупу медичних працівників має містити, щонайменше, такі рубрики: а) номер слідчої версії; б) суть слідчої версії (таку рубрику можна розбити на частини за окремими епізодами); в) процесуальні дії, спрямовані на перевірку слідчої версії; г) строки проведення процесуальних дій; г) відомості про виконавців; д) відмітка про виконання.

Після складання плану розслідування належить погодити з керівником органу досудового розслідування.

Будучи робочим документом слідчого у кримінальному провадженні, план розслідування медичних працівників не є статичним. До нього мають заноситися корективи і доповнення залежно від розвитку або зміни слідчої ситуації, одержання нових відомостей, що мають значення для кримінального провадження.

Контроль за виконанням складеного плану розслідування слідчий проводить в умовах реалізації визначених ним процесуальних дій. Здійснюючи контроль, слідчий осмислює одержану інформацію, робить помітки про виконання запланованих дій, за необхідності вносить до плану відповідні корективи.

Висновки. Планування розслідування підкупу медичних працівників є мисленневою діяльністю слідчого, що полягає у визначенні завдань досудового слідства цієї категорії злочинів, шляхів, способів і послідовності їх вирішення відповідно до вимог кримінального процесуального закону, матеріальним виразом якої є складання плану розслідування. Планування розслідування такої категорії кримінальних правопорушень є одним із найважливіших елементів оптимізації кримінальної процесуальної діяльності слідчого.

До елементів планування розслідування підкупу медичних працівників належать: а) визначення та аналіз слідчої ситуації; б) вибір напрямку розслідування та вирішення тактичних завдань; в) окреслення процесуальних дій, виконавців та строків їх здійснення, науково-технічних засобів, що використовуватимуться в процесі проведення таких дій; г) вжиття заходів щодо усунення протидії досудовому розслідуванню; г) складання плану розслідування; д) контроль за виконанням та своєчасне коригування такого плану. Виконання зазначених етапів здійснюється не шляхом одномоментного акту, а завдяки тривалому процесу.

Список літератури:

1. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. Москва : Юрид. лит., 1970. 224 с.
2. Плеханов А.В. Практические вопросы планирования работы следователя районного подразделения. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5. Юриспруденция*. 2012. № 2. С. 304–309.
3. Коновалова В., Сущенко В. Співвідношення планування й організації розслідування злочинів. *Радянське право*. 1981. № 1. С. 62–65.
4. Журавель В.А. Планування та прогнозування організаційно-тактичних засобів розслідування злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю: збірник наукових праць / редкол.: Ю.В. Баулін та ін. Харків : Кроссрод, 2008. Вип. 15. С. 266-273.*
5. Когутич І.І. Криміналістика: курс лекцій. Київ : Атіка, 2008. 888 с.
6. Гаврилин Ю.В., Можаяева И.П. Совершенствование технологий планирования расследования преступлений на современном этапе развития криминалистических знаний. *Труды Академии управления МВД России*. 2018. № 2. С. 142–147.
7. Зеленский В.Д. О понятии и содержании расследования преступлений. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2015. Т. 9. № 4. С. 734–744.
8. Курьянова Я.Ю. К вопросу о понятии планирования расследования преступлений. *Сибирский юридический вестник*. 2010. № 1. С. 67–71.
9. Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 6 липня 2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17#Text>

Yurkiv R.R. THE PECULIARITIES OF PLANNING THE INVESTIGATION OF MEDICAL WORKERS BRIBERY

The article is devoted to the peculiarities of planning the investigation of medical workers bribery.

It is determined that planning the investigation of medical workers bribery is a mental activity of the investigator, which is to determine the tasks of pre-trial investigation of this category of crimes, ways, methods and sequence of their solution in accordance with the requirements of criminal procedure law.

It is stated that the planning of the investigation of medical workers bribery depends on a number of factors: a) forensic knowledge of the investigator mechanism to clarify the circumstances of such criminal offenses; b) the ability of the investigator to correctly choose the direction of the investigation, based on the evidence available to him; c) the optimal choice of procedural actions by the investigator, taking into account the investigative situation that has developed at the relevant stage of the investigation; d) awareness of the investigator about the elements of the criminal offense, its participants, possible ways to counter the pre-trial investigation on their part; e) the availability, condition and capabilities of scientific and technical means for effective use in the investigation process.

It is noted that the planning of the investigation of medical workers bribery is complicated by: 1) the lack of methods for investigating these criminal offenses; 2) mistakes in the collection and verification of evidence at the initial stage of the investigation of medical workers bribery; 3) erroneousness, vagueness, simplification in defining the tasks of the investigation, its direction, selection and sequence of measures to be implemented, their executors and deadlines; 4) inability to establish effective interaction with operational units, communicative contact with other participants in criminal proceedings; 5) ignoring the requirement to draw up a plan for the investigation of medical workers bribery or its drawing up without compliance with the principles of planning; 6) lack of experience in planning the investigation of criminal offenses.

It is substantiated that the elements of planning the investigation of medical workers bribery include: a) definition and analysis of the investigative situation; b) choosing the direction of investigation and solving tactical tasks; c) delineation of procedural actions, executors and terms of their implementation, scientific and technical means that will be used in carrying out such actions; d) taking measures to eliminate opposition to the pre-trial investigation; e) drawing up an investigation plan; f) control over the implementation and timely adjustment of such a plan. These stages are performed not by a one-time act, but by a long process.

Key words: bribery, illicit gain, medical workers, investigation planning, investigation plan.